

СХВАЛЕНО
на засіданні педагогічної
ради ліцею
протокол № 6 від 25.08.2023 року

ЗАТВЕРДЖУЮ
Начальник Кам'янець-Подільського ліцею
з посиленою військово-фізичною
підготовкою Хмельницької області
Вадим ЖУРАКОВСЬКИЙ

31 серпня 2023 року

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
Кам'янець-Подільського ліцею
з посиленою військово-фізичною підготовкою
Хмельницької області

Освітня програма Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області укладена відповідно до Закону України «Про освіту» і являє собою комплекс освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання.

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ I Призначення ліцею та засіб його реалізації	6
Розділ II Модель випускника К-ПЛзПВФП	11
Розділ III Цілі та задачі освітнього процесу ліцею	14
Розділ IV Освітня програма К-ПЛзПВФП та її обґрунтування	20
4.1 Освітня програма базової середньої освіти (9-ті класи)	20
4.2 Освітня програма 10-11 класів	22
Розділ V Особливості організації освітнього процесу та застосування у ньому педагогічних технологій	37
Розділ VI Внутрішній аудит якості освітнього процесу в рамках освітньої програми	42
Розділ VII Методичне забезпечення освітньої програми	45
Використані ресурси та корисні посилання	46

Вступ

У час, коли Україна знаходиться у стані повномасштабного вторгнення росії на її території, відвойовує право на суверенність і незалежність, продовжує шлях європейського розвитку, особлива увага приділяється питанням визначення, призначення, оптимальної структури та змісту освіти.

Освітня програма Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області розроблена на виконання Закону України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 року № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти», «Стандарту спеціалізованої освіти військового спрямування для військових (військово-морських, військово-спортивних) ліцеїв, ліцеїв із посиленою військово-фізичною підготовкою» затвердженого наказом Міністерства оборони України від 02.07.2021 року №188 й укладена відповідно до Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня, затвердженої наказами Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 р. № 408, Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня, затвердженої наказами Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 р. № 405 з урахуванням Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 року №2205, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10.11.2020 року №1111/35394, Наказу Міністерства освіти і науки України від 15.05.2023 № 563 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні».

У зв'язку з військовою агресією з боку російської федерації проходить переорієнтація на змішану форму освітнього процесу (дистанційну та очну). У разі запровадження обмежувальних заходів на початку 2023/2024 навчального року, визначатиметься структура та форма

навчання з урахуванням освітньої програми, навчального плану, особливостей навчального закладу та рекомендацій, викладених в листах Міністерства освіти та науки України від 17.05.2023 № 1/6990-23 «Про підготовку закладів освіти до нового 2023/2024 навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2023 - 2024 років», від 02 червня 2022 року № 1/5917-22 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та опалювального сезону в умовах воєнного стану»; Інструктивно-методичних матеріалів щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності згідно листа Міністерства освіти і науки України від 29.07.2020 № 1/9-406; наказу Міністерства охорони здоров'я України від 01 серпня 2022 року № 1371 «Про затвердження Змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України» (щодо тривалості онлайн-уроків для школярів).

Навчальні програми проходять адаптацію до можливостей технічного забезпечення учнів і вчителів з урахуванням використання дистанційних технологій на основі рекомендації, схвалених МОН у листі ІМЗО № 22.1/12-Г-372. Використовуються платформи та інструменти щодо організації дистанційного навчання за допомогою онлайн-занять через Google Meet, Zoom, Skype, Instagram забезпечується використання заздалегідь записаних відеоуроків від учителя чи із зовнішніх освітніх ресурсів; підготовлених завдань для самостійної роботи з подальшою перевіркою безкоштовних вебсервісів та платформ, наприклад Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams; забезпечується перегляд телеуроків проєкту «Всеукраїнська школа онлайн» на українських телеканалах чи YouTube-каналі МОН.

Освітня програма дозволить адміністрації та педагогічному колективу ліцею, окрім визначення очікуваних результатів навчання учнів в рамках навчальних програм, ще й

- глибше зрозуміти специфіку й призначення свого освітнього закладу, виявити й обґрунтувати особливості організації освітнього процесу в ньому;
- визначити зміст освіти в ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою відповідно до Стандарту спеціалізованої освіти військового спрямування у сучасних українських реаліях;
- закласти основу для формування навчальних планів на довгостроковий період;
- мотивовано вибирати зміст варіативної складової навчального плану, забезпечуючи принцип наступності для здобуття ліцеїстами знань, умінь і навичок військового спрямування;
- сприяти формуванню загальної культури особистості учнів, їх адаптації до життя в суспільстві, вміння вчитися упродовж життя; набуття комплексу професійних компетентностей, необхідних для подальшого вступу і навчання ліцеїстів у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової перед вищої військової освіти; вихованню громадянської свідомості, працьовитості, поваги до прав і свобод людини, любові до Батьківщини, навколишнього середовища.

Освітня програма, що реалізується в закладі, спрямована на формування в учнів різнобічних компетентностей; виховання працьовитості; розвиток патріотичних почуттів і національної самосвідомості; інтеграцію особистості в систему світової та національної культури; адаптації до змін в суспільстві; створення основи для усвідомленого відповідального вибору та наступного освоєння професійних освітніх програм; формування потреби учнів до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення тощо.

Розділ І

Призначення ліцею та засіб його реалізації

Кам'янець-Подільський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області (далі К-ПЛЗПВФП) – це профільний державний загальноосвітній заклад нового типу з військово-професійною спрямованістю навчання та виховання, головним завданням якого є:

- надання ліцеїстам освіти понад обсяг, визначений Державним стандартом для повної загальної середньої освіти;
- забезпечення набуття ліцеїстам необхідних знань і навичок з військової та фізичної підготовки на основі військово-професійної орієнтації;
- виховання всебічно компетентної, розвиненої, високоосвіченої, соціально активної особистості з почуттям відповідальності, високої духовності;
- формування непідробного патріотизму, високих моральних якостей, дисциплінованості, любові до військової служби та професії офіцера;
- підготовка фізично здорових, вольових відданих справі осіб, спроможних переносити труднощі військової служби.

Діяльність К-ПЛЗПВФП спрямована на якісну підготовку кандидатів для вступу до вищих єдиної системи військової освіти України, надання державної допомоги у вихованні дітей-сиріт; дітей, позбавлених батьківського піклування, з багатодітних сімей та дітей, учасників бойових дій, війни російської федерації проти України та учасників ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

Освітня програма К-ПЛЗПВФП має на меті реалізувати амбітне завдання – створити ефективну систему військової освіти, підвищити імідж військовослужбовця; стати першою сходинкою військової освіти; надати освітні послуги ліцеїстам і створити психологічне підґрунтя й мотивацію для продовження освіти за військовим спрямуванням, від чого залежить

подальша доля кожного, хто вирішив присвятити своє життя служінню українському народові.

К-ПЛЗПВФП знаходиться поблизу військового містечка № 2. Таке розташування ліцею дає можливість співпрацювати з військовим керівництвом цієї частини, використати їх наявну навчально-матеріальну базу та створити умови, які дозволяють надавати юнакам посилену військово-фізичну підготовку й готувати їх до військової служби на професійній основі.

Реалізація освітньої програми ліцею здійснюється за такими рівнями освіти: 9-й клас – завершення базової середньої освіти тривалістю один рік; 10-11 класи – профільна середня освіта тривалістю два роки.

Станом на 01 вересня 2023 року в ліцеї в 14-ти класах навчатиметься 420 учнів, зокрема:

- II-й ступінь – допрофільна освіта (9-ті класи): 4 класи – 112 учні;
- III-й ступінь – середня (повна) загальна освіта (10-11-ті класи): 10-11 класів – 308 учнів.

Призначення кожного ступеня навчання визначається Законом України «Про загальну середню освіту», Положенням про військовий (військово-морський, військово-спортивний) ліцей, ліцей із посиленою військово-фізичною, власним Статутом.

Основним засобом реалізації призначення є засвоєння здобувачами освіти обов'язкового вивчення навчальних предметів (інтегрованих курсів), які вивчаються ліцеїстами відповідно до освітніх програм, розроблених і затверджених законодавством України. У той же час ліцей може змінювати розподіл годин між освітніми галузями базового навчального плану, затвердженого відповідним державним стандартом загальної середньої освіти на користь вивчення навчальних предметів (інтегрованих курсів) військового спрямування. Зокрема, у навчальному плані зроблено наголос на ті предмети і курси, що сприяють фізичному розвитку юнаків старшого шкільного віку, їх військово-патріотичному вихованню, військово-

професійній орієнтації, формуванню необхідних компетентностей, притаманних професії військового.

Освітній процес у ліцеї здійснюється на основі навчальних програм Міністерства освіти і науки України, Державного стандарту базової і повної середньої освіти, власного Статуту, річного плану роботи у формі уроків, групових та індивідуальних занять, лабораторних, практичних робіт. Основними формами позакласної освітньої роботи є факультативи, додаткові індивідуальні заняття, спортивно-масові заходи, навчальні екскурсії. Окрім того, здійснюється тренувальний процес, медико-відновлювальні заходи; вихованці ліцею беруть участь у змаганнях, навчаються у польовому таборі.

Весь освітній процес у ліцеї проходить під гаслом «Вчитись перемагати!» і має чітке спрямування на формування потреби учнів до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення; виховання високого патріотизму і розвитку національної свідомості.

К-ПЛЗПВФП працює в цілодобовому режимі. Основне завдання – це навчання, виховання і спрямування юнаків, формування мотивів до свідомого вибору професії в секторі безпеки і оборони України, визначення свого місця в суспільстві та житті. У цьому зв'язку розроблена й впроваджена цільова програма розвитку «Ліцей – школа професійної орієнтації». Учнісько-педагогічний колектив ліцею співпрацює з військовими закладами вищої освіти через Департамент військової освіти та науки Міністерства оборони України, кафедрою теорії фізкультури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, міським та районним відділами поліції, міською Радою ветеранів війни та праці, спілкою воїнів-афганців, учасниками бойових дій в Україні.

Вагому роль у забезпеченні військово-професійної орієнтації учнів ліцею відіграє офіцерський склад навчального закладу. Станом на 01.09.2023 року в ліцеї працює 26 офіцерів (кадрові військові та офіцери запасу) з досвідом армійської служби та роботи в правоохоронних органах. З початком

військової агресії проти України у 2022 році 14 працівників ліцею призвані до лав Збройних Сил України (з них 9 – офіцери запасу).

Якісний склад офіцерського складу ліцею

№	Офіцерський склад	Стаж служби понад 20 років	Кількість учасників бойових дій	Кількість учасників миротворчих операцій	Кількість офіцерів, які призвані до лав ЗС України
1	Управління ліцею	5	2	-	1
2	Вихователі ліцею	15	3	2	5
3	Учителі та працівники	6	1	-	3

Ліцеїсти гартують силу, волю, спритність у спортивних секціях, що відповідає специфіці навчального закладу; розвивають свої здібності, обдарування в клубах за інтересами, в естетичних гуртках.

За рішенням науково-методичної ради та за підтримки Парламенту ліцею започаткований проект «Обдарованість року», мета якого – виявлення й підтримка обдарованих і талановитих ліцеїстів, що протягом навчального року проявили себе у різних напрямках діяльності.

У ліцеї працює згуртований і професійно компетентний колектив педагогів з вищою освітою. Станом на 1 серпня 2023 року кадровий склад педагогів складає 65 працівників.

За кваліфікаційним рівнем:

спеціалістів вищої категорії – 39 (60 %); спеціалістів I категорії – 7 (10,7%); спеціалістів II категорії – 14 (21,5%); спеціалістів – 5 (7,7%). Мають педагогічні звання: старший учитель – 13 (20%); старший вихователь – 4 (6,1%); учитель-методист – 13(20%); педагог-організатор-методист – 1; керівник гуртка-методист – 1; наукові звання: кандидати наук – 2. Нагороджені Знаком «Відмінник освіти України» - 1; Почесною Грамотою МОНУ – 4 чол.; Грамотою Департаменту освіти і науки Хмельницької облдержадміністрації – 8 чол., Почесною грамотою голови районної ради – 2 чол., Почесною грамотою голови райдержадміністрації – 2 чол.

К-ПЛЗПВФП – це освітній та інтелектуальний центр для особистостей, які готуються здобути військову професію. Прагнучи перемог, креативний учнівсько-педагогічний колектив здобуває їх: лауреат Всеукраїнського конкурсу «100 кращих шкіл України» у номінації «Школа професійної кар'єри»; І місце в обласному конкурсі «Панорама творчості» у номінації «Гендерна політика»; відзнака на Міжнародному конкурсі з гуманітарного права «Богдан Хмельницький», перемога у Всеукраїнському конкурсі «Портфоліо рідної школи». У 2010 році навчальний заклад отримав міжнародний статус «Школи миру».

Педагогічний колектив К-ПЛЗПВФП веде активний пошук методичних основ використання системного й особистісно зорієнтованого підходу в педагогічній діяльності. Провідним педагогічним задумом моделювання та побудови нової освітньої системи, пов'язаним з бажанням педагогів найбільш повно розкрити можливості та здібності кожного учня, став проект «Школа новаційно-інноваційної культури», місія якого полягає в об'єднанні діяльності педагогів ідеєю співпраці в режимі пошуку змін та інновацій, спрямуванні їх на формування всебічно розвиненої, компетентної та професійно визначеної особистості випускника ліцею.

Розділ II

Модель випускника К-ПЛЗПВФП

Національна освіта працює в умовах Нової Української Школи. Модель випускника К-ПЛЗПВФП відповідає новій системі освіти як необхідна основа для сміливих і успішних кроків у майбутнє.

23-річний досвід освітнього процесу в ліцеї засвідчив, що педагогічний колектив виконує головне завдання – формування у випускників високих моральних якостей, дисциплінованості, любові до військової служби та професії офіцера, готує фізично здорових, вольових осіб, спроможних переносити труднощі військової служби. Підтвердженням цьому є весь

період воєнних дій від АТО-ООС 2014 року на Донбасі до початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року з метою її захоплення. Більше 1000 кадрових офіцерів-випускників ліцею боронять рідну землю. На жаль, ліцейна родина втратила понад два десятки відважних воїнів, які навчалися та формувалися в ліцеї.

Випускник К-ПЛЗПВФП – це передусім людина-патріот, творча людина з великим потенціалом саморозвитку та самореалізації, широким спектром особистості: добре поінформований; прагне до самоосвіти та вдосконалення; відданий патріот України, готовий захищати державу, брати активну участь у суспільно-культурному житті громади, держави; свідомий громадянин, готовий відповідати за свої вчинки; помірковано ставиться до свого здоров'я та довкілля; мислить креативно, використовуючи увесь свій творчий потенціал. Він компетентний у ставленні до життя, реалізує себе через самопізнання, саморозуміння та інтелектуальну культуру. Має міцні знання на рівні вимог державних освітніх стандартів, що забезпечує вступ до закладу вищої професійної освіти та подальше успішне навчання; володіє іноземною мовою на базовому рівні; має високий рівень комп'ютерної грамотності (програмування, навички технічного обслуговування); володіє культурою інтелектуальної діяльності; поважає свою й чужу гідність, права, свободи інших людей; дотримується правил культури поведінки і спілкування; має почуття соціальної відповідальності; веде здоровий спосіб життя; володіє способами отримання інформації; прагне духовного і соціального добробуту.

Положення освітньої програми К-ПЛЗПВФП спрямовані на допомогу випускникам стати:

- цілісною особистістю, яка прагне розвинути і використати весь потенціал своїх можливостей для досягнення поставленої мети – стати кадровим високоінтелегентним військовим;
- різнобічно розвиненим конкурентоспроможним фахівцем;

- людиною культури, що має досвід самостійної діяльності та здатна будувати своє життя за її законами, згідно з універсальними загальнолюдськими цінностями та особистими світоглядними позиціями.

Модель випускника К-ПЛЗПВФП має такі характеристики:

Освіченість: знання, уміння, навички; уміння їх застосовувати; розвинуті різнобічні інтереси, креативне мислення, на основі здобутих знань вдосконалення, покращення процесу (продукту), розвиток ідей та можливостей для створення технологій воєнної справи.

Вихованість: високий рівень інтелектуального, морального, естетичного розвитку; гуманістичні засади особистості; адекватне ставлення до обов'язків ліцеїста, відповідальності перед суспільством; прагнення до саморозвитку і самовдосконалення, вміння співпрацювати з іншими.

Соціалізованість: адекватне ставлення до громадянських прав і обов'язків; готовність до плідної праці, родинного життя, проведення культурного дозвілля.

Психологічний зміст особистості: ціннісні орієнтації, переконання, ідеали, настанови, мотиви, морально-психологічна готовність виконувати покладені на них завдання, переборювати труднощі та небезпеку у надзвичайних ситуаціях.

Рівень розвитку: засвоєння навчальних програм на високому рівні на засадах інноваційних технологій навчання, ініціативність, здатність розв'язувати проблемні навчальні та життєві ситуації.

Культура: засвоєння цінностей світової науки й культури, поведінки, мови, обґрунтування власних позицій в дискусіях, конструктивне спілкування.

Випускник ліцею покликаний володіти усебічними компетентностями і здатний:

- застосовувати набуті професійні компетентності з основ нормативно-правового забезпечення оборони України, цивільного захисту

населення, особистої безпеки, володіння відповідним рівнем військово-прикладної фізичної підготовки;

- визначати і оцінювати власні потреби та ресурси для розвитку компетентностей, формулювати цілі та завдання навчальної діяльності, засоби їх досягнення, спроможність навчатися і працювати в колективі самостійно;
- критично і самостійно мислити: уміння аналізувати, корегувати, оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, готовність визнати помилковість своїх переконань, уміння розпізнати спроби маніпулювання даними;
- приймати рішення: обирати способи розв'язання проблем на основі розуміння причин і обставин, які приводять до їх виникнення, уміння досягати поставлених цілей з прогнозуванням та урахуванням можливих ризиків і наслідків;
- продукувати нові ідеї для розв'язання навчальної (життєвої) проблеми, креативно мислити, доброзичливо використовувати чужі ідеї та їх доопрацьовувати, застосовувати власні знання для створення ідей та об'єктів;
- виявляти морально-психологічну готовність до захисту України, контролювати власні емоції;
- ефективно здійснювати комунікацію на військову тематику в усній та письмовій формі, презентувати результати власної діяльності з дотриманням логіки і структури виступу, конструктивно вести дискусію, спілкуватися іноземними мовами;
- знати і розуміти значення подвигу ліцеїстів, які брали участь у російсько-українській війні, виконали свій патріотичний обов'язок, власним життям наближав Перемогу.

У К-ПЛЗПВФП визначені наскрізні лінії, виконання яких забезпечує усебічний розвиток випускника: «Екологічна безпека й сталий розвиток»,

«Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність».

Випускник К-ПЛЗПВФП – свідомий громадянин і патріот своєї країни, готовий до сміливих і успішних кроків у майбутнє.

Розділ III

Цілі та задачі освітнього процесу ліцею

Цілі та задачі освітнього процесу обумовлені «моделлю» випускника, призначенням і місцем К-ПЛЗПВФП.

З метою реалізації моделі випускника К-ПЛЗПВФП перед педагогічним колективом поставлені такі цілі освітнього процесу:

- забезпечити засвоєння учнями 9-х класів мінімуму змісту основної загальної освіти на рівні вимог державного освітнього стандарту;
- гарантувати наступність освітньої програми на етапі переходу до 10-го класу;
- створити основу для адаптації учнів до життя в соціумі в умовах цілодобового перебування в навчальному закладі для усвідомленого вибору та наступного засвоєння професійних освітніх програм;
- формувати позитивну мотивацію учнів до навчальної діяльності;
- виробляти навички самоосвіти на основі на особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного підходів шляхом застосування технологій, форм і методів, орієнтованих на здобуття ліцеїстами освіти відповідно до вимог Стандарту;
- забезпечити соціально-педагогічні відносини, що зберігають фізичне, психічне та соціальне здоров'я учнів;
- забезпечити виконання вимог основ академічної доброчесності.

Завдяки високій теоретичній і технологічній підготовці педагогів ліцею, існування в ліцейному співтоваристві позитивного досвіду здійснення інноваційних перетворень у освітньому процесі, наявності ефективної

науково-методичної підтримки зусиль учителів у вдосконалюванні освітньої діяльності, сприятливому морально-психологічному клімату в педагогічному колективі, зростаючому рівню загальноосвітньої підготовки випускників ліцею спостерігаються позитивні тенденції в розвитку навчального закладу:

- істотно зросла конкурентоздатність навчального закладу (існує конкурс абітурієнтів у 9-ті та 10-ті класи навіть в час повномасштабної війни російської федерації проти України; спостерігається високий рівень вступу у заклади вищої освіти сектору безпеки та оборони; високих успіхів досягли педагоги та учні ліцею – учасники міських, обласних і всеукраїнських олімпіад, оглядів, конкурсів-захисту науково-дослідницьких проєктів МАНУ; незважаючи на сучасні події в Україні, із кожним роком зростає відсоток батьків (опікунів), які при виборі навчального закладу для своїх дітей віддають перевагу ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою);
- ефективнішим став процес сприяння розвитку особистості учнів, формування їх фізично-спортивного вишколу, морального, пізнавального, комунікативного, естетичного потенціалу;
- спостерігається зростання задоволеності учнів, батьків (опікунів) і педагогів життям у ліцейному співтоваристві (виявлено на основі спостережень та анкетувань учнів, батьків і педагогів);
- значно збагатився теоретичний та методичний арсенал педагогічного колективу, діяльність якого стала більш цілеспрямованою, системною, наукомісткою;
- педагоги отримали перший досвід дистанційного навчання й успішно впроваджують його в освітній процес;
- ліцей відчинив двері для навчання дівчат.

Зважаючи на викладені вище досягнення, колектив ліцею здійснює моніторинг навчального процесу, аналізує досягнуте і знаходить резерви для покращення свого іміджу. Це, зокрема, стосується підготовки учнів до

державної підсумкової атестації і зовнішнього незалежного оцінювання як у режимі очного навчання, так і дистанційного.

Педагоги прагнуть стовідсоткового складання учнями ЗНО (у 2023 році НМТ) зі значним підвищенням якості сертифікатів і вбачають резерви щодо:

- урахування особливостей учнів у процесі навчання та позакласної виховної роботи;
- підвищення ефективності системи соціальної та психолого-педагогічної підтримки прагнення учнів до самоствердження, самореалізації, самостійного вирішення проблем своєї життєдіяльності;
- розробки технології моніторингу змін у розвитку особистості учня та формуванні класного та ліцейного колективів;
- реалізації системного підходу при побудові навчально-виховних заходів в окремих класах.

Провідний педагогічний задум моделювання та побудови нової освітньої системи пов'язаний з бажанням педагогів найбільш повно розкрити можливості та здібності кожного учня і реалізувати мету ефективного сприяння актуалізації, розвитку та реалізації кожним учнем своїх особистісних якостей, формування його індивідуальності, суб'єктності, здатності до творчої реалізації свого потенціалу. Ліцейне співтовариство створює необхідні умови для розвитку самоактуалізованої особистості підлітка та дорослої людини.

Навчання за наскрізними лініями має на меті розвиток певних характеристик компетентного випускника і реалізується насамперед через організацію навчального середовища (зміст та цілі наскрізних тем враховуються при формуванні духовного, соціального і фізичного середовища навчання) та при вивченні окремих предметів, пов'язаних із конкретною наскрізною темою; предметів за вибором, роботу в проєктах та в ході позакласної навчальної роботи і роботи гуртків та секцій.

Визначені у розділі 2 наскрізні лінії мають свої шляхи реалізації і завдання:

- «Екологічна безпека й сталий розвиток»: проблематика наскрізної лінії реалізується через завдання з реальними даними про використання природних ресурсів, їх збереження та примноження. Аналіз цих даних сприяє розвитку бережливого ставлення до навколишнього середовища, екології, формуванню критичного мислення, вміння вирішувати проблеми, критично оцінювати перспективи розвитку навколишнього середовища і людини. Практикуються уроки на відкритому повітрі;
- «Громадянська відповідальність»: ця наскрізна лінія сприяє формуванню відповідального члена громади і суспільства, його розумінню принципів і механізмів функціонування суспільства; освоюється в основному через колективну діяльність (дослідницькі роботи, роботи в групі, проекти тощо); поєднує між собою окремі предмети і розвиває в учнів готовність до співпраці, толерантність щодо різноманітних способів діяльності і думок. Мета лінії – виховання порядності, старанності, систематичності, послідовності, посидючості та чесності, толерантного ставлення до товаришів, незалежно від рівня навчальних досягнень. Важливу роль при формуванні цих чеснот відіграє поведінка самого вчителя;
- «Здоров'я і безпека»: становлення учня як емоційно стійкого члена суспільства, здатного вести здоровий спосіб життя і формувати навколо себе безпечне життєве середовище. Реалізується через завдання з реальними даними про безпеку і охорону здоров'я (текстові завдання, пов'язані з середовищем дорожнього руху, рухом пішоходів і транспортних засобів). Особлива увага звертається на проблеми, пов'язані із ризиками для життя і здоров'я;
- «Підприємливість і фінансова грамотність»: розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння учнями практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування,

запозичення, страхування, кредитування тощо). Увага надається розв'язуванню практичних завдань щодо планування господарської діяльності та реальної оцінки власних можливостей, складання сімейного бюджету, формування економного ставлення до природних ресурсів.

Формування ключових компетентностей на засадах реалізації наскрізних ліній посилює пізнавальний інтерес учнів до навчання і підвищує рівень їхньої загальної культури, створює умови для систематизації навчального матеріалу і формування наукового світогляду. Учні набувають досвіду застосування знань на практиці та перенесення їх в нові ситуації та цінності: самоактуалізація, індивідуальність, суб'єктність, вибір, творчість, успіх, довіра.

Ключовими принципами створюваної системи освіти є:

- принцип самоактуалізації: у кожної дитини існує потреба в актуалізації своїх інтелектуальних, комунікативних, художніх і фізичних здібностей. Важливо розбудити та підтримати прагнення учнів до прояву й розвитку своїх природних і соціально придбаних можливостей;
- принцип індивідуальності: створення умов для формування індивідуальності особистості учня та педагога, сприяти їх подальшому розвитку;
- принцип суб'єктності: допомога особистості стати справжнім суб'єктом життєдіяльності у класі та ліцеї; сприяння формуванню та збагаченню її суб'єктного досвіду;
- принцип вибору: без ситуації вибору неможливий розвиток індивідуальності та суб'єктності, самоактуалізації здібностей учня;
- принцип творчості й успіху: досягнення успіху в тому чи іншому виді діяльності сприяє формуванню позитивної Я-концепції особистості учня, стимулює здійснення подальшої роботи із самовдосконалення та самобудівництва свого «Я»;

- принцип довіри та підтримки: необхідно рішуче відмовитися від авторитарного за характером навчально-виховного процесу і збагатити арсенал педагогічної діяльності гуманістичними особистісно зорієнтованими технологіями навчання та виховання учнів. Віра в дитину, довіра до неї, підтримка її устремлінь до самореалізації та самоствердження повинні прийти на зміну зайвій вимогливості та надмірному контролю.

Розділ IV

Освітня програма К-ПЛЗПВФП та її обґрунтування

4.1. Освітня програма базової середньої освіти (9-ті класи)

Освітня програма загальної середньої освіти II ступеня (базова середня освіта) розроблена на виконання Закону України «Про освіту» та постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти» відповідно до Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня (наказ Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 405) з навчанням українською мовою і вивченням мови національної меншини.

Здобувачі освіти, навчаючись у 9-х класах ліцею, досягають обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти. Загальний обсяг навчального навантаження для учнів 9-х класів складає 1330 годин/навчальний рік:

Детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслений у навчальному плані, який дає цілісне уявлення про зміст і структуру другого рівня освіти, встановлює погодинне співвідношення між окремими предметами за роками навчання, визначає гранично допустиме тижневе навантаження учнів. Інваріантна складова сформована на державному рівні.

Варіативна складова визначена з урахуванням особливості організації освітнього процесу та індивідуальних освітніх потреб учнів.

Варіативна складова використана на збільшення кількості годин для вивчення предметів інваріантної складової, вивчення профільних навчальних предметів (інтегрованих курсів), спеціальних курсів, курсів за вибором військового спрямування.

При розподілі варіативної складової навчального плану враховано гранично допустиме навантаження на одного учня.

Збереження здоров'я учнів здійснюється не лише в рамках предметів «Фізична культура» та «Основи здоров'я», а інтегрується у змісті всіх предметів інваріантної та варіативної складових навчального плану.

Гранична наповнюваність класів та тривалість уроків відповідає вимогам Закону України «Про загальну середню освіту».

Поділ класів на групи при вивченні окремих предметів здійснюється відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 №128 «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 6 березня 2002 року за № 229/6517 (зі змінами).

Навчання за наскрізними лініями реалізується через організацію навчального середовища. Зміст та цілі наскрізних тем враховуються при формуванні духовного, соціального і фізичного середовища навчання.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість.

Нормативно-правове забезпечення: Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти II ступеня, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 року № 405

Навчальні предмети	9 клас
Українська мова	2
Українська література	2
Іноземна мова	3
Зарубіжна література	2
Історія України	1,5
Всесвітня історія	1
Основи правознавства	1
Мистецтво	1
Художня культура	-
Алгебра	2+1
Геометрія	2
Біологія	2
Географія	1,5
Фізика	3
Хімія	2
Трудове навчання	1
Інформатика	2
Основи здоров'я	1
Фізична культура	3
Разом	33+1
Варіативна складова	5
Курси за вибором:	4
Українознавство	1
Історія розвитку військової техніки та озброєння у XX – на початку XXI століття	1
Моя громадянська свідомість. Запобігання корупції	1
Основи медіаграмотності	1
Навчальне навантаження на учня	35
Всього фінансується	38

4.2. Освітня програма 10-11 класів

Загальний обсяг навчального навантаження здобувачів профільної середньої освіти для 10-11-х класів складає 2660 годин/навчальний рік:

для 10-х класів – 1330 годин/навчальний рік,

для 11-х класів – 1330 годин/навчальний рік.

Відповідно до чинного законодавства організація освітнього процесу в К-ПЛЗПВФП регламентується робочим навчальним планом зі структуризацією змісту освітньої програми на навчальні курси, за дисциплінами та за роками навчання.

Детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслено у навчальному плані ліцею на 2023/2024 навчальний рік.

Навчальний план розробляється відповідно Типових освітніх програм, затверджених наказами Міністерства освіти від 20.04.2018 року № 405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня», від 20.04.2018 року №408 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня». У ліцеї запроваджено 6-денний навчальний тиждень. Урок тривалістю 45 хвилин.

Логічна послідовність вивчення предметів розкривається у відповідних навчальних програмах. За модульним принципом реалізується зміст базового предмета «Біологія та екологія». Розподіл годин між модулем біології і модулем екології здійснюється відповідно до навчальних програм.

Реалізація змісту освіти, визначеного Державним стандартом, також забезпечується вибірково-обов'язковими предметами («Інформатика», «Технології», «Мистецтво»)

Зміст профілю навчання реалізується системою окремих предметів і курсів: базові та вибірково-обов'язкові предмети, що вивчаються на рівні стандарту; профільні предмети; курси за вибором, до яких належать спеціальні і факультативні курси. Кількість годин для вивчення профільного предмета складається з кількості годин, відведених навчальним планом закладу освіти на вивчення відповідних базових предметів, і кількості годин, передбачених на профільні предмети. Очікувані результати навчання здобувачів освіти окреслені у Державному стандарті.

Навчальні предмети	10- клас		11 клас	
	з профільним вивченням	з профільним вивченням	з профільним вивченням	з профільним вивченням

	математики	Захисту України	математики	Захисту України
Українська мова	2	2	2	2
Українська література	2	2	2	2
Іноземна мова	2	2+1	2	2+1
Зарубіжна література	1	1	1	1
Історія України	1,5	1,5	1,5	1,5+0,5
Всесвітня історія	1	1	1	1
Громадянська освіта	2	2	-	-
Математика (алгебра та початки аналізу і геометрія)	3+6	3+2	3+6	3+2
Біологія і екологія	2	2	2	2
Географія	1,5	1,5	1	1
Фізика	3+1	3	3+1	3
Астрономія	-	-	1	1
Хімія	1,5	1,5	2	2
Трудове навчання	-	-	-	-
Інформатика	-	-	-	-
Фізична культура	3	3	3	3
Захист України	1,5	1,5+3,5	1,5	1,5+3,5
Вибірково- обов'язкові предмети:				
Інформатика	2	2	1	1
Мистецтво	-	-	2	2
Технології	1	1	-	-
Разом	30+7	30+6,5	29+7	29+7
Варіативна складова	8	8	9	9
Курси за вибором:	-	-	1	-
Факультативи	1	1	2	1
Готуємося до ЗНО(математика)	-	-	1	-
Орфографічний практикум	-	-	1	1
Індивідуальні та групові заняття	-	0,5	-	1
Математика	1	-	-	(1)
Історія України	-	0,5	-	(1)
Англійська мова	-	1	-	(1)
Навчальне навантаження на учня	36	36	36	36
Всього фінансується	38	38	38	38

Визначений загальний обсяг навчального навантаження та тижневі години на вивчення базових предметів, вибірково-обов'язкових предметів, профільних предметів і спеціальних курсів. Передбачені години на факультативи, групові заняття тощо. Профільними для вивчення у 2023/2024 навчальному році для учнів 10,11-х класів визначені предмети: 10-А,11-А клас – математика; 10-Б, В, Г, Д, 11-Б, В, Г, Д класи – Захист України.

За основу навчального плану ліцею взято варіант, що містить перелік базових предметів і який включає окремі предмети суспільно-гуманітарного та математично-природничого циклів, зокрема такі: «Українська мова», «Українська література», «Зарубіжна література», «Іноземна мова», «Історія України», «Всесвітня історія», «Громадянська освіта», «Математика», «Фізика», «Астрономія», «Біологія і екологія», «Хімія», «Географія», «Фізична культура», «Захист України».

У навчальному плані зазначено кількість тижневих годин на вивчення базових предметів, що має забезпечити досягнення рівня очікуваних результатів навчання учнів згідно з вимогами Державного стандарту.

Реалізація змісту освіти, визначеного Державним стандартом, також забезпечується вибірково-обов'язковими предметами («Інформатика», «Технології», «Мистецтво»), що вивчаються на рівні стандарту за вибором учнів.

У 2023/2024 навчальному році в 10-х класах учні вивчатимуть інформатику по 2 години на тиждень та технології по 1 годині на тиждень протягом року, в 11-х класах інформатику по 1 годині, мистецтво по 2 години протягом року.

Зміст навчання в профільних класах реалізується системою окремих предметів, що вивчаються на профільному рівні; визначаються спеціальні і факультативні курси. Факультативні курси реалізуються за рахунок додаткових годин, передбачених планом і є засобом задоволення пізнавальних інтересів та освітніх потреб учнів у галузях, які загалом не пов'язані з обраним профілем навчання.

Весь освітній процес у ліцеї спрямований на неухильне дотримання єдиного мовного режиму; формування інформаційно й емоційно самобутнього україномовного простору; сприяння вияву українського менталітету, способу самоусвідомлення і самоідентифікації; розвиток духовної, емоційно-естетичної, інтелектуальної сфери; долучення ліцеїстів до національної історії та культури.

З метою створення умов для реалізації кожної особистості та підтримки творчого, інтелектуального, духовного потенціалу кожного ліцеїста педагогічний колектив ліцею модернізує, як того вимагає Закон України «Про освіту», систему викладання кожного навчального предмета.

Українська мова і література

Основна мета навчання української мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Пріоритетні завдання: вироблення стійких орфографічних і пунктуаційних умінь і навичок; розвиток мовленнєвих здібностей; формування духовного світу ліцеїстів, цілісних світоглядних уявлень як основи патріотичної особистості; руйнування стереотипу неповноцінності української мови, який упродовж попередніх поколінь з різних ідеологічних причин насаджувався в свідомості українців; сприйняття ліцеїстами української мови як сучасної, європейської, багатой, культурної, розвиненої; системне демонстрування повнокровності й спроможності української мови в усіх сферах життя.

З метою виконання викладених завдань учителі української мови та літератури ліцею широко використовують, крім класичних форм і методів, інноваційні форми, пов'язані з широкою комп'ютеризацією та інформатизацією освітнього процесу, дистанційним навчанням.

Метою навчання української літератури є виховання національно свідомого громадянина України, формування й утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей. З огляду на національно-патріотичний аспект у навчанні української літератури

робляться акценти на змістових і дидактичних складниках. Починаючи з 9 класу, учні вивчають системний курс літератури за хронологічним і мистецько-стильовим принципами в міжнаціональному й світовому контекстах. Аналіз подій, учинків героїв літературних творів через історичний аспект гартує гордість за свій народ, а отже, формує патріотичну особистість.

Учителі-філологи покликані на високому професійному рівні переконливо демонструвати мистецькі переваги кожного художнього твору, які вивчають у 9-11 класах. Патріотичне виховання на уроках української літератури в старших класах здійснюється через мистецький контекст (живопис, архітектура, скульптура, музика) та міжпредметні зв'язки (іноземні мови, зарубіжна література, історія України, всесвітня історія). Учителі на уроках української літератури моделюють ситуації, які сприяють розумінню учнями суспільно-політичних явищ, змальованих автором у творі, проводяться аналогії із сучасністю; через мистецтво слова пробуджується національна свідомість.

Українська мова та література вивчається у ліцеї на рівні стандарту.

Зарубіжна література

У програмі із зарубіжної літератури збережено її європейський та український вектори. Це чітко прослідковується в її культурологічній, компаративній лініях. Вивчення предмета «Зарубіжна література» сприяє формуванню ключових компетентностей, рекомендованих Європейською Радою: спілкування державною мовою; володіння іноземними мовами; уміння вчитися; ініціативність і підприємливість; соціальна та громадянська компетентності; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя тощо.

Зважаючи на масове вторгнення збройних сил російської федерації в Україну, психологічне й фізичне травмування українських дітей внаслідок воєнних дій держави-агресора 2023/2024 навчальному році вивчення зарубіжної літератури розпочнеться за новою програмою у зв'язку з

вилученням творів російських та білоруських авторів на основі рішення робочої групи з оновлення змісту навчальних програм із зарубіжної літератури від 13.06.2022 року (протокол №2).

Учителі зарубіжної літератури ліцею важливим завданням вважають виховання любові до української мови і літератури як органічної частки світової культури, прагнення до збереження рідної мови національних традицій і цінностей. Під час читання творів зарубіжних поетів в українських перекладах звертається увага учнів на майстерність художніх перекладів, барви української мови, розповідаючи про національні традиції, образи, звичаї українського народу, що знайшли відбиток у творах зарубіжних авторів.

Ефективною є дослідницька робота учнів, використання методу проєктів, який сприяє національній самоідентифікації учнів, усвідомленню ними національних цінностей та необхідності їх збереження в умовах глобалізації світу.

Зарубіжна література вивчається у ліцеї на рівні стандарту.

Іноземні мови

В Україні, за ініціативою Президента Володимира Зеленського, передбачено встановлення особливого статусу англійської мови як мови міжнародного спілкування; значне розширення сфери застосування англійської мови.

Методичним підґрунтям для навчання іноземної мови становлять компетентнісний, інтегрований (міжпредметний), комунікативно-діяльнісний і особистісно зорієнтований підходи, на засадах яких формуються ключові й предметні компетентності.

Важливим чинником розвитку ключових життєвих компетентностей є інтегрованість змісту уроку іноземної мови, яка передбачає проблемність змісту висловлювань на уроках; зв'язок змісту уроку з реальним світом; практичну цінність інформації.

Формуючи соціальні вміння, лідерські якості учителі застосовують інтерактивні методи, кооперативне навчання, проектні технології, відповідні форми оцінювання (самооцінювання, взаємооцінювання).

Комунікативна спрямованість іноземних мов надає вчителю широкі можливості у вихованні громадянської позиції, патріотизму, високих моральних якостей особистості. Розвиток патріотичних якостей ліцеїстів засобами іноземної мови – важливе завдання вчителя іноземної мови.

Перед учителями ліцею стоїть завдання досягти такого рівня володіння мовою, при якому стає можливим діалог із зарубіжними ровесниками засобами Інтернету чи проектної діяльності, у ході яких відбувається самоідентифікація українця.

Іноземна мова вивчається в ліцеї на рівні стандарту.

Історія

При організації навчальної діяльності вчителі ліцею дбають насамперед про розвиток історичного мислення учнів. Вимоги щодо знання фактологічного матеріалу (дат, імен, подій, термінів) підпорядковано формуванню низки життєво важливих компетенцій.

Освітня діяльність скеровується на виконання таких завдань:

- формування в ліцеїстів уявлень про давнє минуле власне українського народу, його мови, культури, ментальних рис характеру, державно-політичного життя як невід'ємної складової формування європейської цивілізації;
- надання ліцеїстам базових наукових знань, що слугуватимуть фундаментом формування їх історичної свідомості, патріотизму;
- переконання ліцеїстів у тому, що український патріотизм – явище, яке відображає все незаперечно цінне в історії української державності, визнає природну закономірність довготривалого історичного розвитку української нації, народу аж до створення своєї державності;

- реалізація інтегрованих надпредметних змістових ліній («Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність»), що відображають провідні соціально й особистісно значущі ідеї і співвідносяться з ключовими компетентностями, опанування яких забезпечує формування ціннісних і світоглядних орієнтацій учня, що визначають його поведінку в життєвих ситуаціях.

Учителі ліцею зорієнтовані на максимальне використання потенціалу творчих здібностей та обдарувань учнів. Широко використовуються документи, спогади, кіно- і фотоматеріали, звукозаписи, художні твори, які допомагають створити на уроках відповідну емоційну атмосферу, підсилюють виховний вплив навчального матеріалу.

Історія вивчається у ліцеї на рівні стандарту.

Математика

Учителі ліцею спрямовують свою діяльність на оволодіння певними прийомами математичної діяльності та навичками їх застосувань до розв'язування практичних задач. Значні вимоги до володіння математикою у розв'язуванні практичних задач ставлять сучасний ринок праці, отримання якісної професійної освіти, продовження освіти на наступних етапах. Тому одним із головних завдань є забезпечення умов для досягнення кожним учнем практичної компетентності.

На уроках математики відбувається формування в учнів ціннісного ставлення до суспільства, держави та до самої себе, відчуття своєї належності до України, усвідомлення єдності власної долі з долею своєї країни. Важливою складовою виховання в умовах ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою є прищеплення шанобливого ставлення до Збройних сил України, підготовка до оволодіння військовими професіями, мотивація ліцеїстів до військової служби. Виховання почуття патріотизму здійснюється на уроках математики відповідно до вікових особливостей учнів.

У 10-11 класах прищеплення любові до Батьківщини, відданості своєму народу, гордості за його культурні надбання, вболівання за його долю здійснюється через ознайомлення учнів з іменами та біографіями видатних українських математиків.

Ліцеїсти залучаються до проектної діяльності, пов'язаної з вивченням діяльності відомих українських математиків. Зокрема, ліцеїстам пропонуються такі теми для розроблення проектів: «Премії НАН України імені видатних українських учених», «Пам'ятники українським математикам», «Збірник українських історичних задач» та ін.

Математика вивчається у ліцеї на профільному рівні та рівні стандарту.

Інформатика

Зорієнтованість навчання інформатики на формування готовності учнів до життя і продуктивної діяльності в умовах інформатизованого суспільства майбутнього визначає не тільки його зміст, а й світоглядну спрямованість.

Учителі ліцею за основу курсу беруть розвивально-компетентнісний підхід, що передбачає формування предметних та ключових компетентностей, а також розвиток певних мисленнєвих навичок, насамперед алгоритмічного мислення. Окрім основних результатів навчання обов'язково планують і додаткові, а надто – реалізацію виховних впливів як процесу навчання, так і навчального матеріалу.

Виховання національної самосвідомості при навчанні інформатики здійснюється різними шляхами, з використанням різних методів та форм освітнього процесу. Виховні впливи реалізуються із максимально можливим використанням мимовільної уваги та мимовільного запам'ятовування, органічно пов'язані як із змістом навчального предмету, так і з повсякденним життям.

Визначені такі основні шляхи здійснення виховних впливів при навчанні інформатики:

- добір фактичного матеріалу виховної спрямованості, який використовується на уроках;

- персоніфікація досвіду застосування засобів обчислювальної техніки, яка полягає у використанні посилянь на відомих учням людей;
- формулювання навчальних задач у сюжетній формі, з використанням матеріалів (ситуацій, сюжетів тощо) виховного спрямування;
- використання методу проектів із обранням тем, спрямованих на поглиблене вивчення питань, пов'язаних з історією розвитку обчислювальної техніки в Україні, історією, географією, економікою рідного краю, екологією тощо.

Правильне подання фактичного матеріалу полягає у поступовому підведенні учня до висновків, запланованих як цілі навчання (основні та побічні, у т.ч. – виховання національної самосвідомості).

Інформатика вивчається у ліцеї на рівні стандарту.

Географія

Учителі ліцею переконані, що географія відіграє значну роль у вихованні патріотизму підростаючого покоління – людини-громадянина, людини-патріота, основними рисами якої є національна самосвідомість, почуття любові до своєї Батьківщини, шанобливе ставлення до народних традицій, звичаїв, обрядів, як ланки, що визначає духовну єдність поколінь, почуття громадянської й соціальної відповідальності, бажання поліпшити умови життя в рідній місцевості. Визначені шляхи реалізації завдань патріотичного виховання в процесі навчання географії:

- відбір змісту навчального матеріалу й посилення його українознавчої спрямованості;
- реалізація принципу національної спрямованості шкільної географії, який передбачає формування в учнів національної свідомості, прищеплення шанобливого ставлення до традицій і звичаїв українського народу щодо вшанування й збереження природи краю, підтримання таких важливих рис української нації, як чуйність, працелюбність і милосердя, що має знайти своє вираження в широкому й активному залученні в процес вивчення географії здобутків усної народної творчості (прислів'їв, приказок, прикмет, загадок про природні об'єкти та явища), елементів календарної обрядовості,

землеробської культури, використанні народних традицій поведінки в природі, шанобливого ставлення до неї;

- максимальне використання виховного потенціалу навчального краєзнавства (практичного вивчення особливостей природи, господарства й населення рідного краю в процесі організації активних форм навчальної діяльності учнів (практичних робіт на місцевості, екскурсій, експедицій, дослідницьких проектів та ін.);

- формування в учнів уявлень про досягнення України в галузі науки, техніки, культури.

Особливо велика роль у вихованні в учнів патріотизму, гордості за свою Батьківщину, почуттів поваги до інших народів, різних країн належить фізичній і економічній географії. Кожна тема, кожний урок містять політико-виховну інформацію, усвідомлене сприйняття якої учнями сприяє переконаності – кращого місця, ніж рідний дім немає у цілому світі. Патріотичному вихованню сприяє весь процес навчання географії, адже цей предмет має виключно широкі можливості для організації патріотичного виховання. Географія вивчається у ліцеї на рівні стандарту.

Фізика

Головна мета освіти молоді зводиться сьогодні не лише до набуття учнями об'єму знань, умінь і навичок, визначених програмою.

Сьогодні фізику не можна розглядати лише як об'єктивне пізнання природи, яка не взаємодіє з людиною. Учень повинен знати, заради чого пізнається природа, розуміти значення науки в житті суспільства й кожної людини зокрема. Оновлення змісту фізичної освіти слід розглядати як процес формування освітньо-пізнавальних, патріотичних якостей учнів, виховання національної свідомості, поглиблення знань про свій народ, його наукові та культурні традиції.

Фізика має великі виховні можливості українознавчого аспекту. На уроках та в позакласній роботі вчителі ліцею використовують різні форми й методи для реалізації національно-патріотичного виховання:

- ознайомлення з іменами учених-українців світової слави;
- усвідомлення величі українського народу в історії людського існування;
- розуміння невтомної подвижницької діяльності українців за кордоном;

Предмет фізики має великі можливості у формуванні духовно багатого та національно свідомого світогляду, усвідомлення себе учасником державотворчих процесів та почуття відповідальності за них.

Фізика вивчається у ліцеї на рівні стандарту.

Біологія, екологія, хімія

Національно-патріотичне виховання на уроках біології, екології, хімії тісно пов'язане з пізнавальною діяльністю учнів, зміст і методи якої безпосередньо впливають на реалізацію виховних завдань. Природа є потужним фактором виховання поваги й любові до своєї Батьківщини, могутнім засобом виховання в ліцеїстів ціннісних ставлень, моральних якостей, насамперед національної свідомості.

На уроці вчитель має створювати умови для формування в учнів почуття гордості за свою Батьківщину. Вивчаючи в 11 класі тему «Історичний розвиток органічного світу», звертається увага на те, що подільський розріз венду й нижнього палеозою нижче міста Кам'янця-Подільського, в пригирловій частині річки Смотрич та по Дністру має світове значення. Наголошується, що Україна може пишатись тим, що вона входить в п'ятірку країн світу за поширеністю палеонтологічних знахідок докембрію.

Використання краєзнавчого матеріалу у викладанні природничих наук підводить учнів до глибшого розуміння навколишнього середовища і сприяє пробудженню поваги і любові до того місця, де вони народились і виросли.

Біологія, екологія, хімія вивчаються у ліцеї на рівні стандарту.

Фізична культура

Основною метою навчального предмета «Фізична культура» є формування в учнів стійкої мотивації щодо збереження свого здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовленості; гармонійний розвиток

природних здібностей та психічних якостей; використання засобів фізичного виховання в організації здорового способу життя.

Навчальний предмет «Фізична культура» надає змогу створити цілісну уяву про вплив занять фізичними вправами на розвиток особистості оволодіти технікою рухових дій; набути навичок організації та методики проведення найпростіших форм занять фізичною культурою; сприяти профілактиці шкідливих звичок тощо.

В умовах ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою предмет фізичної культури має особливе значення як для розвитку фізичних можливостей ліцеїстів, так і для формування в них патріотичних почуттів.

Національно-патріотичне виховання включає в себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти, пронизує всі сторони життя й ґрунтується на засадах Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Одним із виховних завдань Концепції є військово-патріотичне виховання молоді, спрямоване на підготовку її до оволодіння військовими професіями, формування готовності до служби в армії, задоволення інтересів підростаючого покоління в постійному вдосконаленні своєї підготовки до захисту Вітчизни; мотивацію молоді до військової служби.

Застосуванні на уроках рухливих та народних ігор, розваг, естафет, козацьких забав, спортивних ігор за спрощеними правилами сприяють вихованню патріотичних почуттів, моральних та фізичних якостей, формують свідомого громадянина України.

Захист України

У ліцеї вивчення «Захисту України» здійснюється за профільним рівнем в 10,11-х класах по 5 годин на тиждень на протязі року (крім класів з профільним вивченням математики, в яких предмет буде вивчатися по 1,5 години на тиждень протягом навчального року за рівнем стандарту) за навчальними програмами:

- навчальна програма «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ» для навчальних закладів системи загальної середньої освіти (профільний рівень) Наказ МОН України від 23.10.2017 № 1407.

- навчальна програма «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ» для навчальних закладів системи загальної середньої освіти (рівень стандарту) Наказ МОН України від 23.10.2017 № 1407.

На навчальному полігоні військових частин Кам'янець-Подільського гарнізону з учнями 10-х класів в кінці навчального року проводиться навчально-польовий збір, де учні мають можливість закріпити на практиці набуті теоретичні знання, отримати необхідні навички для подальшого навчання у закладах сектору безпеки та оборони України, у чому проявляється інтеграція навчальної та позанавчальної діяльності.

Випускники ліцею – це патріоти України, які знають її історію; носії української культури, які поважають культуру інших народів; вільно спілкуються державною мовою, володіють іноземною мовою, мають бажання і здатність до самоосвіти, виявляють активність і відповідальність у громадському й особистому житті, здатні до підприємливості й ініціативності, мають уявлення про світобудову, бережно ставляться до природи, безпечно й доцільно використовують досягнення науки і техніки, дотримуються здорового способу життя. Саме ці ознаки мають бути притаманні людині, яка обирає військову професію.

Захист України у ліцеї вивчається на профільному рівні та рівні стандарту.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Результатами вивчення ліцеїстами навчальних предметів (інтегрованих курсів) є вміння:

- застосовувати спеціалізовані фактологічні та теоретичні знання відповідно до військового профілю навчання з урахуванням сучасних досягнень воєнної науки;

- узагальнювати, критично мислити й аналізувати явища та проблеми, які вивчаються, проявляти гнучкість у прийнятті рішень на основі логічних аргументів та перевірених фактів в умовах обмеженого часу і ресурсів;
- демонструвати усну та письмову комунікацію як державною так і іноземними мовами;
- демонструвати лідерські якості, навички міжособистісної взаємодії, вміння працювати в команді, ефективно спілкуватися на професійному та соціальному рівнях.

Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті та Стандарті спеціалізованої освіти військового спрямування, педагоги ліцею реалізують визначенні завдання в рамках кожної освітньої галузі і роблять внесок у формування таких ключових компетентностей учнів: спілкування державною мовою, спілкування іноземною мовою, математична компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, вміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна і громадянська компетентності, обізнаність і самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя. Такі ключові компетентності, як вміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здоровий спосіб життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися засобами відразу усіх окремих предметів через виокремлення в навчальних програмах таких наскрізних ліній ключових компетентностей: екологічна безпека і сталий розвиток, громадянська відповідальність, здоров'я і безпека, підприємливість і фінансова грамотність.

Зважаючи на особливості 2022/2023 навчального року, пов'язані з агресією з боку російської федерації та продовженням пандемії COVID-19, учителі забезпечили у II семестрі перехід з дистанційного навчання на очне й успішно завершили навчальний рік.

Завдяки визначенню наскрізних ліній інтегруються ключові і загальнопредметні компетентності; вони є соціально значимими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях.

Розділ V

Особливості організації освітнього процесу та застосовуваних у ньому педагогічних технологій

В організації освітнього процесу та застосуванні в ньому педагогічних технологій педагоги дотримуються визначень, описаних І. Волковим і О.Кушніром. Саме їх визначення педагогічної технології виходять на «модель» випускника.

І. Волков зазначає: «Педагогічна технологія – це опис процесу досягнення запланованих результатів навчання».

Схожу трактовку подає і О. Кушнір: «Технологія – це складова частина системи навчання, що забезпечує її результативність».

Одержати запланований результат освіти – «модель» випускника – можливо завдяки інтеграції загальноосвітніх програм, додаткових освітніх послуг і виховних заходів у єдину освітню програму, спрямовану на результативність навчальної та позанавчальної діяльності.

На вирішення проблеми надання високоякісних навчальних послуг спрямовано проект «Школа новаційно-інноваційної культури». Інтеграція України в європейський та світовий освітній простір з орієнтацією на загальнолюдські фундаментальні демократичні цінності викликає необхідність перегляду підходів до навчання й виховання школярів.

Тільки на інноваційній основі викладання навчальних предметів в умовах ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою педагоги успішно вирішують такі завдання:

- надання ліцеїстам знань понад обсяг, визначений державним стандартом для повної загальної середньої освіти;
- забезпечення набуття ліцеїстами необхідних знань, умінь та навичок з військової та фізичної підготовки для успішного продовження навчання у вищих закладах військової освіти;
- формування у ліцеїстів високих моральних якостей, дисциплінованості, любові до військової служби та професії офіцера;
- виховання громадянської свідомості ліцеїстів, патріотизму, відданості ідеалам Батьківщини;
- надання ліцеїстам можливостей для розвитку природних нахилів, здібностей і обдарованості, творчого мислення, власної гідності, готовності до трудової діяльності, відповідальності за свої дії;
- підготовка фізично здорових, вольових осіб, спроможних переносити труднощі військової служби;
- надання ліцеїстам можливостей для реалізації індивідуальних, творчих потреб, оволодіння системою знань та практичними вміннями і навичками – наукової, конструкторської, винахідницької, раціоналізаторської діяльності, роботи з технікою та новими технологіями;
- забезпечення професійної компетентності педагогічних працівників, широке використання досягнень психології та педагогіки в навчальному процесі, роботі з кадрами.

Педагогічний колектив К-ПЛЗПВФП за основу навчання й виховання взяв освітню технологію «Особистісно орієнтоване навчання», головною метою якої є взаємний та плідний розвиток особистості педагога та його учнів на основі рівності в спілкуванні й партнерства в спільній діяльності. Основним завданням стало надання допомоги учневі у визначенні свого ставлення до самого себе, інших людей, навколишнього світу, своєї майбутньої професійної діяльності.

У рамках єдиної системи «Особистісно орієнтоване навчання й виховання» діють динамічні інтерактивні групи. Їх структура визначається складом групи й проблемою, на вирішення якої скеровує діяльність групи її керівник.

Кожний член відповідної динамічної групи працює над власною темою науково-дослідницької та експериментальної роботи, яка відповідає спільно визначеній проблемі.

Назва групи	Проблема	Керівник
Менеджмент	Нові часи – нова школа: особистість над усе.	Жураковський В.В., начальник ліцею
Проект	Метод проектів – інновація, що формує компетентну особистість.	Забігалюк Г.М., учитель фізики
Інтерактив	Експериментально-дослідна діяльність з упровадження інтерактивних технологій.	Миронюк Н.С., учитель хімії
Здоров'я	Формування здоров'язбе-режувальної компетентності	Скиба С.А., завідувач методичної комісії, учитель фізичної культури
Медіа	Інформаційно-комунікативні технології на порядку денному.	Телендій О.А., завідувач методичної комісії, учитель математики
Проблемно-розвиваюче навчання	Проблемна ситуація як умова пізнавальної активності учнів.	Столяр Т.Г., заступник з навчально-виховної роботи
Креатив	Молодому пагону – міцний ріст	Колендзян О.С., завідувач методичної комісії, учитель української мови та літератури
Виховання	Виховання: від правил – до результату	Заступник начальника ліцею з виховної роботи
Дистанція	За вимогою часу	Тарнавський О.Р., заступник начальника ліцею з навчальної роботи

Навчальна й позанавчальна діяльність на засадах інноваційних освітніх технологій і таких, яких вимагає час, зокрема дистанційних, спрямовані як на

досягнення високого рівня знань, так і на зростання загальнокультурного рівня випускника ліцею, його самостійність, самокерованість і самодостатність. Інноваційні форми і методи навчання і виховання забезпечують повноцінне й успішне формування творчої, компетентної, професійно визначеної особистості громадянина України, що вміє орієнтуватися у нестандартних умовах, майбутнього військового Збройних Сил України.

Поряд з уже апробованими методами навчання (інтерактивне, проекти, диференційоване тощо) використовується дистанційне та онлайн-навчання – нові знання отримуються за допомогою Інтернету в режимі реального часу за допомогою комп'ютера.

Основними формами організації освітнього процесу є різні типи уроку: формування компетентностей; розвитку компетентностей; перевірки та оцінювання досягнення компетентностей; корекції основних компетентностей; комбінований урок. Також формами організації освітнього процесу, зокрема і дистанційного, можуть бути екскурсії, віртуальні подорожі, уроки-семінари, конференції, форуми, спектаклі, брифінги, квести, інтерактивні уроки, інтегровані уроки, проблемний урок, відео-уроки, прес-конференції, ділові ігри тощо.

З метою засвоєння нового матеріалу та розвитку компетентностей, крім уроку, проводяться навчально-практичні заняття як поєднання виконання різних практичних вправ, експериментальних робіт відповідно до змісту окремих предметів й має акцент на більшій самостійності учнів в експериментальній та практичній діяльності. Досягнуті компетентності учні можуть застосувати на практичних заняттях і заняттях практикуму.

Учням, які готуються до ДПА та ЗНО (НМТ), можливе проведення оглядових консультацій, які виконують коригувальну функцію. Консультація будується за принципом питань і відповідей.

Перевірка та оцінювання досягнення компетентностей, крім уроку, може здійснюватися у формі заліку, співбесіди, контрольного навчально-

практичного заняття. Функцію перевірки та оцінювання досягнення компетентностей виконує навчально-практичне заняття. Учні одержують конкретні завдання, за виконання яких звітують перед вчителем. Педагогічна рада від 11.01.2022 року з порядком денним «Формувальне оцінювання в роботі вчителя» дала старт упровадження в К-ПЛЗПВФП формувальному оцінюванню як шляху до покращення якості викладання та підвищення ефективності освітнього процесу.

Форми організації освітнього процесу можуть уточнюватись та розширюватись у змісті окремих предметів за умови виконання державних вимог Державного стандарту та окремих предметів протягом навчального року.

Вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у навчальних програмах окремих предметів.

Веління часу – навчити учнів використовувати набуті знання в практичному житті. Умовою цього є повна реалізація діяльнісної спрямованості навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної освітньої діяльності. У ліцеї створені умови для здобуття учнями нових знань, перевірки їх на практиці і встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

У цьому зв'язку найдоцільнішим є проблемне навчання, коли створюється проблемна ситуація, організовується спостереження, досліді та інші види діяльності. Безперечно, посилюється пізнавальний інтерес учнів до навчання, підвищується рівень їхньої загальної культури, створюються умови для систематизації навчального матеріалу і формування наукового світогляду. Учні набувають досвіду застосування знань на практиці та перенесення їх у нові ситуації.

Розділ VI

Внутрішній аудит якості освітнього процесу в рамках освітньої програми

Внутрішній аудит (моніторинг) якості освітнього процесу в К-ПЛЗПВФП проводиться за абеткою директора.

Якість освітнього процесу має такі складові: рівень знань учнів, якість методів навчання і виховання (організації та мотивації пізнавальної діяльності, контролю за здійсненням навчальної діяльності), засвоєння та дотримання моральних норм. Моніторинг якості роботи вчителя, якості організації навчального процесу, основним результатом якого виступає комплексна підготовка випускника ліцею до самореалізації у суспільстві.

Моніторинг проводиться на рівнях:

- учитель – предметна методична комісія – рота – ліцей;
- учень – клас (взвод) – курс;
- навчальний предмет – семестр – навчальний план.

Правовою основою здійснення моніторингових досліджень є Закон України «Про освіту», Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти.

Метою моніторингу є забезпечення ефективного об'єктивного інформаційного відображення стану якості освітнього процесу, відстеження динаміки якості наданих освітніх послуг, ефективності управління якістю формування компетентного випускника ліцею.

Об'єктами моніторингу є:

- навчальне середовище (учні, їх диференціація; кадрове забезпечення);
- навчальний процес (навчально-методичне забезпечення, аналіз персонального, фронтального, попереджувального, тематичного, класно-узагальнюючого, предметно-узагальнюючого, оглядового контролів);

- якість та результативність науково-педагогічної діяльності учителів та вихователів;
- якість дистанційного навчання.

Моніторинг якості освітнього процесу ведеться на засадах відстеження, діагностики, прогнозування результатів діяльності учасників освітнього процесу і має на меті отримання об'єктивної інформації про якість освітнього процесу шляхом проведення як внутрішнього, так і зовнішнього контролів відповідно до завдань державної політики в галузі освіти, під час яких дається оцінка стану та результатів навчальної діяльності, рівню навчально-методичного, матеріально-технічного та кадрового забезпечення навчального процесу.

Моніторинг включає опитування, тестування, проведення контрольних зрізів, робіт тощо. Якість освітнього процесу являє собою характеристику системи освіти в навчальному закладі, відображає ступінь відповідності досягнутих реальних освітніх результатів та умов освітнього процесу нормативним вимогам, соціальним й особистісним очікуванням.

Моніторинг здійснюється за різними напрямками з урахуванням його цілей, рівня проведення й функцій обстежуваного об'єкта:

- реалізація державної політики у сфері освіти та контроль за дотриманням законодавчих актів і нормативно-правових документів з питань освіти;
- оснащеність навчального процесу;
- рівень навчальних досягнень учнів, класу;
- вивчення та узагальнення стану організації навчальної та методичної роботи;
- вивчення стану відповідності тематичних планів та навчальних програм;
- організація управлінської діяльності;
- організація дистанційного навчання;
- підведення підсумків ДПА та ЗНО (НМТ).

Результати моніторингу обговорюється на педагогічній раді ліцею, засіданнях предметних методичних комісій, науково-методичній раді ліцею. За результатами перевірки вживаються заходи щодо усунення недоліків та зазначаються терміни їх реалізації.

Моніторинг якості освітнього процесу ліцею має на меті аналіз:

- навчальних планів щодо забезпечення компетентності здобувачів освіти;
- якості навчальних планів щодо забезпечення компетентності учнів;
- розкладів занять та консультацій (тижневе навантаження учнів та учителів);
- якості навчального процесу (інноваційні методи навчання, науковість і доступність, активність учнів на уроках тощо);
- стану методичного забезпечення та ведення документації;
- стану організації самоосвіти учнів (виконання проєктів, науково-дослідницьких робіт);
- методичного і технічного забезпечення дистанційного навчання;
- методичного забезпечення підготовки до ДПА та ЗНО (НМТ);
- активність педагогів у постійно діючій виставці «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування», професійних конкурсах.

Крім визначеного вище, рівень реалізації освітньої програми вивчається шляхом моніторингу участі ліцеїстів у предметних олімпіадах різного рівня, Всеукраїнських інтелектуальних конкурсах та турнірах; шляхом складання та захисту наукових проєктів та участі в роботі МАНУ.

Розділ VII

Методичне забезпечення освітньої програми

Для виконання освітньої програми у 2023/2024 навчальному році використовуються навчальні програми з предметів інваріантної складової, затверджені Міністерством освіти і науки України; курсів за вибором і

факультативів варіативної складової, що забезпечують інтеграцію загальноосвітніх (основних і додаткових) програм у єдину освітню програму і спрямовані на одержання запланованого результату освіти – «модель» випускника.

Перелік навчальних програм
з предметів інваріативної частини
для учнів закладів загальної середньої освіти III ступеня
(затверджені наказами МОН від 23.10.2017 № 1407 та від 24.11.2017 № 1539)

№ з/п	Назва навчальної програми	Рівень вивчення
1.	Українська мова	Рівень стандарту
2.	Українська література	Рівень стандарту
3.	Біологія і екологія	Рівень стандарту
4.	Всесвітня історія	Рівень стандарту
5.	Географія	Рівень стандарту
6.	Громадянська освіта (інтегрований курс)	Рівень стандарту
7.	Зарубіжна література	Рівень стандарту
8.	Захист Вітчизни	Рівень стандарту
9.	Захист Вітчизни	Профільний рівень
10.	Інформатика	Рівень стандарту
11.	Історія України	Рівень стандарту
12.	Математика	Профільний рівень
13.	Математика (алгебра і початки аналізу та геометрія)	Рівень стандарту
14.	Мистецтво	Рівень стандарту
15.	Технології	Рівень стандарту
16.	Фізика і астрономія (авторський колектив під керівництвом Локтева В. М.)	Рівень стандарту
17.	Фізична культура	Рівень стандарту
18.	Хімія	Рівень стандарту
19.	Іноземні мови	Рівень стандарту

Використані ресурси та корисні посилання

Нормативно-правові акти

Закон України «Про освіту».

Закон України «Про вищу освіту».

Закон України «Про загальну середню освіту».

Постанова Кабінету Міністрів Міністру від 08.08.07 N 1019 «Про ліцензування освітньої діяльності з надання освітніх послуг».

Постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2003 р. №1380 «Про ліцензування освітніх послуг».

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 №1392.

Стандарт спеціалізованої освіти військового спрямування для військових (військово-морських, військово-спортивних) ліцеїв, ліцеїв із посиленою військово-фізичною підготовкою, затверджений наказом Міністерства оборони України від 02.07.2021 року №188

Клокар Н.І. Управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти регіону на засадах диференційованого підходу: дис. доктора пед. наук : 13.00.06 [Рукопис] / Клокар Наталія Іванівна. – К., 2011. – 605 с.

Про невідкладні заходи щодо європейської інтеграції України: указ Президента України від 12.03.2013 № 127/2013.

Про Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу : указ Президента України від 27.09.2011 №929/2011.

Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: указ Президента України від 25.06.2013 №344/2013

Щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти під час карантину: лист МОН № 1/9-173 від 23.03.2020 року

Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 року №2205, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10.11.2020 року №1111/35394.

Навчальні курси і відеоуроки

Khan Academy – уроки з всесвітньої історії, природничих наук, мистецтва, математики. Українською мовою [тут](#).

Проект DESK – відеолекції з природничих наук та математики для 5-11 класів.

Ютуб канал ТопШкола – онлайн-уроки з математики та фізики для 5-11 класів.

Канал «Рада» і YouTube канал Міністерства освіти і науки України. Трансляція лекцій з української мови і літератури, біології, математики, історії України. Уроки, що допомагають старшокласникам підготуватися до ЗНО.

Інтерактивні завдання та навчальні ігри

ClassDojo – у кожного учня є сторінка, на якій накопичуються зроблені його завдання. Учитель може завантажити завдання, прокоментувати, як його виконувати, і навіть вказати, в якій формі треба надіслати відповідь: фото сторінки зошита, малюнок, відео (розповісти вірш, переказати текст або висловити думку з якогось питання), а також поставити оцінку.

Google Classroom дозволяє не тільки спілкуватися з учнями, але і створювати свої власні завдання, прикріплювати мультимедійний контент, спільно працювати над документами.

Classtime – як і в Google Classroom, тут можна створювати завдання (зокрема й інтерактивні) і тести.